

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 33

щодо трансляції телеканалом «1+1» програми «Інспектор. Міста» 2 лютого 2018 року

м. Київ

«18» лютого 2019 р.

I. Обставини справи

1. 7 лютого 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення пана Святослава Павлюка із проханням надати незалежний експертний висновок за щодо дотримання каналом «1+1» у програмі «Інспектор. Міста» від 2 лютого законодавства України, міжнародного права, міжнародних стандартів із питань діяльності ЗМІ та засад об'єктивності й журналістської етики.

2. 21 лютого 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на факт наближення виборів та можливості використання подібних програм задля дискредитації кандидатів на виборні посади.

3. У програмі «Інспектор. Міста» від 2 лютого 2018 року зображається експедиція журналістів на чолі з ведучим передачі Володимиром Остапчуком до міста Долина в Івано-Франківській області. У схожій для такого формату передач манері знімальна група телеканалу та ведучий під час передачі відвідують різноманітні заклади в місті, де здійснюють перевірки на предмет дотримання норм законодавства, санітарії, норм щодо захисту прав споживачів тощо.

4. 19 листопада 2018 року за рішенням представників Незалежної медійної ради до представників телеканалу було направлено листа із запрошенням надати коментар щодо можливих порушень, викладених у зверненні пана Святослава Павлюка задля об'єктивного розгляду справи Незалежною медійною радою. Відповіді на цей лист від представників телеканалу «1+1» отримано не було. З огляду на це, Незалежна медійна рада вирішила продовжувати розгляд справи на основі наявного звернення заявника та через аналіз відео передачі.

5. Протягом цього випуску передачі знімальна група відвідала школу, де намагалася вивідати деталі можливого виключення зі школи хлопчика в директора цієї школи, паралельно перевіряючи їдальню та лікарняний пост.

Наступним закладом, який перевіряють у рамках передачі, є лікарня, до якої журналісти йдуть після того, як віднаходять в однієї зі вчительок італійські пігулки. Виявляється, що ці пігулки надаються «Благодійним фондом громади міста Долина» — і значна частина з них уже є непридатною до вживання через сплив строку придатності. Варто зазначити, що одним із засновників цього фонду є мер міста Долини, пан Володимир Гаразд. Крім того, ці ліки могли бути не сертифікованими МОЗ. Після низки незручних питань до кабінету в лікарні вриваються невідомі особи, які починають перешкоджати зйомці. Після цих перешкоджань знімальна група помічає слідкування за собою й переїжджає на ночівлю до іншого міста.

6. Після цього інциденту в ефірі передачі зображується кілька долинян, незадоволених політикою мера міста (див. 43:16–45:28); вони стверджують, що мер міста відбирає землю в містян. Окремим лейтмотивом іде тема еміграції з міста великої кількості заробітчан. Після цього знімальна група прямує до підприємства «Солодка Долина», яке належить меру міста; на територію підприємства їх не пускають. Ведучий робить висновок, що, можливо, їх не пускають через те, що мер міста дізнався про інцидент у лікарні.

7. Надалі проводиться інспекція місцевого супермаркету, а також готелю та сауни «Баварія», які отримують нагороди «Ганьба міста» та «Гордість міста» відповідно. Далі ведучий тестує чесність мешканців міста, лишивши гаманець із грошима й візитівкою в місті; перший же громадянин, що побачив гаманець, зателефонував Володимирі Остапчуку та віддав гаманець із усіма коштами.

8. Наприкінці передачі знімальна група зустрічається з мером міста, перед цим протестувавши його чесність: Володимир Остапчук «випадково» поповнив телефон мера на 200 гривень, однак після кількох дзвінків той не брав слухавку та не повернув кошти одразу. Мер Долини Володимир Гаразд відповідає на низку запитань, що виникли під час передачі: щодо благодійного фонду, підприємства «Солодка Долина», його декларації, незаконного забирання земельних ділянок міськрадою тощо. Також знімальна група робить висновок, що мер міг знати про їх переслідування.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»:

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

Стаття 59. 1. Телерадіоорганізація зобов'язана:

в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60. 1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:

- б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
- г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. Кодекс етики українського журналіста¹

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, прес-служб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необгрунтовані звинувачення.

5. Резолюція ПАРЄ 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики»²

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.

21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

III. Оцінка дотримання професійних стандартів журналістики

1. Передачі формату, подібного до «Інспектор. Міста» почали виникати на українських екранах на початку 2010-х і набули значної популярності через безкомпромісність ведучих у проведенні перевірок різноманітних закладів масового обслуговування. Однак іноді виникали сумніви щодо законності й етичності поведінки ведучих у цих передачах, а також незаангажованості в питанні вибору закладів для перевірки.

2. Із часом формат передачі модифікувався й почав з'являтися на різних телеканалах. У модифікації цього формату на телеканалі «1+1» перевірки тепер зачіпають міську інфраструктуру загалом: лікарні, освітні заклади, заклади громадського харчування тощо. Втім,

¹ <http://www.cje.org.ua/ua/code>

² <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en;> переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/>

розширення цього формату до перевірки міст також є дещо загрозливим із погляду впливу власників каналів на редакційну політику: формат передачі може бути використано для дискредитації керівництва певного міста, особливо в умовах наближення виборчого періоду.

3. Випуск передачі «Інспектор. Міста», в якому проводилася перевірка в місті Долині, побудований типово як для формату подібних передач: знімальна група приходять до приміщення школи, лікарні, підприємства — й намагається проконтролювати процес обслуговування та виробництва на них. Слід зазначити, що лінія передачі справді будується таким чином, що всі дороги ведуть до мера міста — пана Володимира Гаразда, який є і засновником благодійного фонду, що займається дистрибуцією потенційно не сертифікованих ліків, дата використання яких спливла, і є власником заводу «Солодка Долина», що фігурує в передачі.

4. Стосовно дотримання стандартів журналістської діяльності слід зазначити, що в цій передачі можуть постати запитання щодо дотримання таких стандартів, як **достовірність та збалансованість подання інформації**. Стандарту достовірності слід дотримуватися, **щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевірений та підтверджений належними джерелами перевірки інформації** (п. 5 висновку щодо трансляції телеканалом *NewsOne* сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№ 20 від 2 листопада 2017 року)³; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція “Паспорт”» (№ 21 від 26 грудня 2017 року)⁴; п. 4 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)⁵). Стандарт збалансованості **передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання** (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року);⁶ п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)⁷).

5. Щодо дотримання стандарту достовірності слід зазначити, що вся інформація щодо перевірок показана у зйомці, тимчасом як причетність мера міста до благодійних фондів та підприємств підтверджується скриншотами його щорічної електронної декларації. Крім того, наприкінці передачі сам мер підтверджує в інтерв'ю власну причетність до цих юридичних осіб. Щодо дотримання стандарту збалансованості: в передачі висвітлюється як позиція мешканців міста, незадоволених мером, так і нейтральних мешканців; а наприкінці передачі мерові міста дається

³ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>

⁴ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/>

⁵ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>

⁶ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

⁷ <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsessu-u-prohrami-podrobnosti-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>

можливість відповісти на закиди мешканців щодо відбирання в них землі. Не можна назвати висвітлення особи мера й цілком негативним: у передачі зазначається, що солодощі на підприємстві, що належить йому, не використовують трансжири, а тому є якісними.

6. Однак Незалежна медійна рада хоче **наголосити на неприпустимості використання подібних передач для політичної вигоди**. Попри те, що неможливо віднайти докази замовності цієї передачі, Незалежна медійна рада розуміє, що в контексті політичної боротьби на теренах Івано-Франківщини, ролі партії «Укроп» у цій боротьбі⁸ та особи одного із власників каналу, пана Ігоря Коломойського⁹, ця передача може бути використана для дискредитації мера міста задля політичної вигоди на майбутніх виборах. Окрім цього, у зверненні пана Святослава Павлюка окремо наводяться дані про включення мера міста Долини до рейтингу мерів-інноваторів 2017 року на сайті «Українська правда»¹⁰ та низка інших позитивних фактів про Володимира Гаразда. Незалежна медійна рада зважає на те, що пан Гаразд є президентом асоціації «Енергоефективні міста України», виконавчий директор якої є заявником у цій справі. Хоча телеканал і не зобов'язаний наводити подібні факти в ефірі передачі, однак їх відсутність може свідчити про потенційно замовний характер цієї передачі. Слід зазначити також, що за кілька днів до того на телеканалі «1+1» у програмі «ТСН» вийшов сюжет, у якому діяльність пана Гаразда розглядалася в позитивному ключі¹¹. Саме тому, на думку Незалежної медійної ради, **доказів для постулювання замовності сюжету при розгляді цієї справи недостатньо**.

7. Окремої уваги варто надати численним зйомкам дітей у рамках передачі у школі. Зокрема, постає питання, чи є виправданим показ обличчя десятирічного хлопчика Євгена, учня 4-Б класу, мама Наталя якого звернулася до авторів передачі. Питання, пов'язані з наданням батьками згоди на участь їхньої дитини в передачі, вже порушувалися Незалежною медійною радою у висновках щодо змісту передач *«Кохана, ми вбиваємо дітей»*, *«Я соромлюсь свого тіла»*, *«Битва екстрасенсів»*, *«Слідство ведуть екстрасенси»*, *«Містичні історії» на телеканалі СТБ (№ 18 від 9 жовтня 2017 року)*¹², а також щодо випусків передачі *«Стосується кожного» на телеканалі «Інтер» від 9 та 13 жовтня 2017 року (№ 19 від 23 жовтня 2017 року)*¹³. Як і в попередніх справах, Незалежна медійна рада усвідомлює, що, з огляду на участь дитини в передачі разом із матір'ю та неповну цивільну дієздатність такої дитини, згода на розголошення відповідної інформації про дитину, відповідно до частини п'ятої статті 10 Закону України «Про охорону дитинства», найпевніше, була надана її законним представником;

⁸ див. зокрема питання висвітлення діяльності партії «УКРОП» та її членів на телеканалі «1+1»: http://ms.detector.media/monitoring/daily_news/iz_korovoyu_ale_ne_lyashko_monitoring_telenovin_26_bereznaya_1_kvitnya/;

http://ms.detector.media/monitoring/daily_news/koruptsiya_lyubit_tishu_monitoring_telenovin_za_1925_lyutogo_2018_roku/

⁹ <https://1plus1.ua/struktura-vlasnosti>

¹⁰ <https://www.pravda.com.ua/articles/2017/12/18/7165546/>

¹¹ <https://www.unian.ua/society/2374003-mer-dolini-u-obrazi-santi-visluhav-kritiku-vid-gromadyan-video.html>

¹² <http://mediarada.org.ua/case/zmist-peredach-kohana-my-vbyvajemo-ditej-ya-soromlyus-svoho-tila-bytva-ekstrasensiv-slidstvo-vedut-ekstrasensy-mistychni-istoriji-na-telekanali-stb/>

¹³ <http://mediarada.org.ua/case/stosuyetsia-kozhnogo/>

проте важко стверджувати, що така дія вчинена в найкращих інтересах дитини — ключовій категорії у сфері захисту прав дитини, передбаченій у статті 3 Конвенції про права дитини. Зокрема, є сумніви щодо того, що дитина в майбутньому зможе нормально інтегруватися до колективу. Крім того, немає інформації і про те, що була згода на зйомку законних представників інших дітей, що з'являються в сюжеті, яка потрібна відповідно до статті 308 Цивільного кодексу України.

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції телеканалом «1+1» програми «Інспектор. Міста» 2 лютого 2018 року не було допущено порушень стандартів професійної діяльності журналіста, однак було порушено вимоги абзацу чотирнадцятого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних осіб).

Результати голосування: «За» — 8;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 2.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай